

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 7. МАРТА 1896.

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 36.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛАУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Наставак.)

Али ипам се ја ради тога хтео да задржим мало код Грка. Та довољно је познато, да су Римљани удесили клаку не само у позоришту, него и у свима јавним приликама, и да су је јако дотерали. Прима се, да је Нерон са свих страна скупио и изабрао младиће из витешког сталежа и 5000 снажних момака из ипаких слојева римског народа, па су се ови, на партије подељени, морали учити и веџбати у свима врстама пљескања и тапшања — мумлање, шупље цигље и превови били су дотични народни називи — и они су се лепо извештили. Ја се и не сумњам, да у Грчкој ипак посталаја клака и да се вештина тапшања ипак спистематски изучавала. Барем су духовити и љубазни Грци о постанку тапшања у знак одобравања и о пореклу сродне клаке ипакли тако милу и красну митолошку анегдету, да је не могу овде прећутати. Мој поузданчик *Бетигер* (Böttiger), дугогодишњи лични и литерарни пријатељ Вилендов, приповеда ово:

„Прѣве музе (виле), оне сестре у светом трипут-тројству, оне Олимпијанке, које су се некад старом аскрејском певцу Исподу често у сну јављале и које су од тога доба тврдокорне и неумољиве на позиве и вапаје стотине будних надри-песника и стихотвораца — те су праве музе, тако каже грчко боговско родословље, кћери старешине боговског Дија (Зевса или Јупитра) што их је имао са високо хваљеном Мнемосином, богињом памћења, а из тога следује одмах лепа и корисна примена, да музи и њеним посинцима и поћerkama на позорници и иза позорнице — ако на срамоту матере им нису подметнута деца — никад нису нужни помагачи или шалтаци (сулфери). Али с тим пореклом светих девет сестара ипак се могао

задовољити Грк, који сваку ствар све даље духовито распреда. Музе те рођене су у Аркадији, у правој колевци грчког народног боговског рода. Ту су нашли и своју дојилју. Је ли какво чудо, што се код старих спомињу и дојилје музе? Звало се Еуфема т. ј. милостива мамица. Но та Еуфема имала је у Аркадији са тамошњим пастирским богом, Паном, љубавну авантпру, а као последица од тога поникло је несташно и весело шумско ћаволче, сатирск, по имену Кротос. Тако постане тај мали Сатир Музама брат по млеку. Дојила их је све заједно дојила, неговала и одхранила. А кад су Музе доцније отишли у Тесвију у Беоциј, па се настапиле на њима самим посвећеном Јелкону и ту се наместиле у чудноватом станишту, у шумском позоришту, које је сама природа дивно и дражесно удесила, — отишао је с њима тамо и брат им по млеку Кротос и остао им је нераздвојни друг. Па кад су ту удешавали свој небески концерат и на измене у лирским и драматским песмама заносили и усхићавали бо-гове и људе на позорници која је била осењена зеленим ловором, — тад је малп Кротос седео и прислушкивао зашиљеним ушима, сакривен у каквој сеници, па кад су музе, по његовом мишљењу, штогод најлепше извеле, тапшао је он у знак допадања и одобравања са својим јаким песницама много јасније, него што се то може произвести најгласнијом виком — и то на радост им фе Ехо (Одјек), која је у наоколо била скривена у свима закутцима и сваки звук узвијавала. Људи, који су се ту нашли, чинили су то што и Кротос и тапшали су такођер. С тога су се музе у радости својој, што им је порасла слава Кротосовим изумом, обратиле с молбом на Јупитра, да одликује Кротоса, који

се њиховој служби посветио. Тако је он стављен међу звезде, те је, ради своје разноврсне вештине у рукама, добро као стрелац лук у руку. Али тапшање које је он први употребио, остало је уобичајено код људи. Маленог Кротоса дакле ваља сматрати као родоначелника клакерâ и изналазача тапшања и одобравања, а његова при-

јатељица, мила нимфа Ехо, била је суделачица у том племенином послу. Кротос још и данас постоји, али он није више шумски ћаво, него понајвише убоги ћаво; и он има такођер једну женску сурадницу, али то није више нимфа Ехо, него нимфа Реклама“.

(Наставиће се.)

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Шокица“, позоришна игра у 5 чинова, с певањем и играњем, написао Илија Округић-Сремац, за српску позорницу увесио А. Хаџић, музика од Д. Јенка; приказана 3. марта 1896.)

Из расправе дра Лазе Костића у белетристичком листу „Нада“ дознајемо, да је првобитна концепција овог позоришног комада, како ју је г. писац замислио, била баш такова, како је тај комад г. А. Хаџић за српску позорницу увесио, т. ј. да се комад сврши тако, да на крају Перо Влаховић (г. Спасић) и Јања (гђа Марковићка) добију на бојишту благослов Јањина оца Марјана (г. Љукић) да буду муж и жена. Истом касније, по наговору г. дра Фр. Марковића, склонио се писац, да ту првобитну концепцију промени тако, да се комад сврши трагично, како је штампан у издању „Матице Хрватске.“ Спољашњи разлози за такав трагични свршетак, којима је др. Марковић склонио писца, да своју првобитну концепцију промени, дају се разумети. Како имаде мало трагедија из простонародног живота у нашој драмској литератури, радио се о том, да тај по тенденцији и по садржају згодно замишљени комад поставе трагедијом. Тако је смртна осуда за Перу Влаховића изречена у Загребу, а писац је ради те осуде, против своје првобитне намере, у издању „Матице Хрватске“ свој комад прометнуо у трагедију. Ну то је за нас најбољи разлог, да останемо код нашега мишљења, што смо га о том комаду у овом листу изразили, када је тај комад овде лане први пут даван био, т. ј. да је по нашем мишљењу згодно било, што је тај комад за позорницу приређен тако, како је првобитно замишљен био, т. ј. да се весело сврши. Они унутарни разлози, који су писца на такву првобитну концепцију били

склонили, далеко су са естетског, етичког и логичног становишта важнији и меродавнији, него ли онај спољашњи разлог за трагедију. Узрок веселом или трагичном свршетку драмскога умотвора треба да лежи у њему самому, у царству мисли и осећаја, у којем је никла идеја тога умотвора, а не треба да на то утиче какав спољашњи разлог. Првобитна концепција темељне идеје увек је за песничку обраду најсигурнији путоказ песничке интуиције за начин обраде. То је стално практично естетско начело.

Писац је употребио за свој комад врло згодан предмет: трагику наших прилика, где се један те исти народ, сасвим против природе, по вери дели у два племена, што једно од другога зазире. Је ли истина, што вели велики француски песник Виктор Иго, да је задаћа песникови, да теши и саветује, онда песник не чини добро, ако и својим песничким умотворима и начином, какав облик својим драмама и трагедијама даје, неким начином ту трагику санкционише и приказује као нешто, што се не да променити. Такав фатализам не може добро деловати. Песнику је дужност, да се узвиси над таквом трагиком предрасуде и да се практично у свом комаду покаже, како се може такође трагика претворити у сретан свршетак. Би ли било не само етички него и у песничком смислу право, да верност Шерина и Јањина остану без победе и награде. Ко се огреши о песничку праведност, тај греши и против естетике. Трагичан свршетак мора бити и психолошки и етички оправдан. Није трагичан јунак, ко погине услед неприлика, које се дају уклонити и савладати.

Да је овакав свршетак, како је „Шокица“ у приказу на позорници изведена, оправдан, то је писац могао видети по оном управо великим

успеху, који је тај комад овде већ по други пут постигао. И то је своје врсте критика, којој никде критичари ни писци не поричу сваку вредност.

У самом комаду имаде доста трагике, зашто да и крај буде суморан и трагичав? Није ли до ста, што смо морали прежалити кукавног Божу (г. Добриновића), зашто, да до краја страдају и Перо и Јања?

Кад је један француски роман, чини ми се Флоберов, што је излазио у свескама, пртјајући живим бојама тешку болест једије честите девојке, доспео дотле, те је већ имала наступити катастрофа, сама царица Евженција замолила је писца, нека неда девојци умрети, јер би то било немилосрдно и неправедно. Писац ју је послушао, те написао још једну свеску, где девојка изневада потпуно оздрави. Овако би већина гледалаца „Шокице“ протестовала против трагичног свршетка „Шокице.“

Иначе је поновни приказ тога у истину лепог комада најново засведочио лепоту тенденције, јакост поједивих драмских места, верност пратња живота и историјске стафаже, чистоту народног језика и остale врлине, на које лане у овом листу упозорисмо. Комад је овај пут на гледаопе, судећи по мношим энцизима, учинио још и лепши и трајнији утисак, те му је зајемчено стално место у репертоару народног позоришта.

Да како, да томе успеху помажу, осим ваљаности самога комада, лепо певање, умилни напеви и лепе народне игре, у комад уплетене, а нада све лепо увећана игра наших вредних глумаца и глумица, који уложише сву љубав и мар, да себи тим комадом осветлају лице. Само су неки грешили, кад су изговарали и тамо и место е, где то није потребно.

Подела улога је управо сретна. Главне улоге су у рукама најопробанијих сила. Г. Добриновић, као Божо, гануо је својим певањем, пуним правог осећаја и најладније срде, а својом промишљеном игром стекао је опште признање. Г. Лукић је као створен за улогу непопустљивог тврдоглавца Маријана, а знаде у свима ступњевима гњева погодити увек праву меру гласа и покрета. Достојна му дружица бијаше гђа Добриновићка у улоги добре Јањине матере Манде.

Г. М. Марковићка створила је у улоги Јање право ремек-дело, на које врла уметница може управо поносна бити, баш како се је и г. Спа-

сић у улози Пере Влаховића показао као врло вредан и напредан глумац, који увек погоди прави израз лица и своју улогу надахне тоналном и симпатичношћу свога темперамента. Достојно је приказао и г. Васиљевић улогу жупника Ђубибратаћа и г. Душановић улогу старца Матана. Споменемо ли још складно певање и играње, и лену инсценацију и згодне декорације: можемо честитати и г. писцу, и управи, и глумцима и публици, која је задовољно оставила позориште и лен приход на каси. **J. Хр.**

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Репертоар.) У кр. српском народном позоришту у Београду одређен је био овај репертоар:

У недељу 3. марта: Дневна представа „Чича Томина колеба“, црта из америчког живота у 3 чина с предигром, написала Тереза Мегерле, превод с немачког. — Вечерња представа „Крвава свадба“, трагедија у четири чина, написао Алберт Линднер, превео с немачког Мих. Р. Поповић.

У уторак 5. марта: „Четир жене под једним кровом“, комедија у три чина, написао Паволо Ђакомети, превео с талијанског Михаило Дебрић.

У четвртак 7. марта: „Мип“, комедија у три чина, написао Едуард Пајрон, превео с француског Душан Л. Ђокић.

У суботу 9. марта: „Мип“ (Гостује гђа Сузана Решанбер, члан француске комедије, са својим особљем).

У недељу 10. марта. Дневна представа: „Цигани“, позоришна игра у три чина, с певањем, написао Сиглигети, превео с мађарског и посрб-био Јустин Милан Шимић. — Вечерња представа: „Кориолан“, трагедија у пет чинова, написао В. Шекспир, превод с немачког.

(Госпођица Решанбер у Народном Позоришту.) Госпођица Сузана Решанбер, члан француске комедије, гостоваће са својим друштвом на београдској позорници у суботу, 9 марта. Тог вечера представљаће се: „Мип“, комедија у три чина од Едуарда Пајрона. Наслови у улогу приказиваће г-џа Решанбер, а остale улоге чланови њене дружине.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

41. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.У претплати 23.

У Новоме Саду, у четвртак 7. (19.) марта 1896:

МАРИЈА СТЈУАРТОВА.

Жалосна игра у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Д. К. — Редитељ: Ружић.

ОСОБЕ:

Краљица Јелпавета	—	Д. Ружићка.	Белијевр	—	—	Стефановић.
Марија Стјуартова	—	С. Вујићка.	Окељ	—	—	Поповић.
Гроф Лестер	—	Ружић.	Мелвил	—	—	Миловановић.
Гроф Шрусберг	—	Жикић.	Маргарита	—	—	Б. Жикићка.
Барон Борли	—	Лукић.	Бургон	—	—	Илић.
Витез Палет	—	Васиљевић.	Први паж	—	—	Д. Весиљева.
Мортимер	—	Стојковић.	Други паж	—	—	В. Милићевићка.
Ана Кенедијева	—	Ј. Добриновићка.	Трећи паж	—	—	Д. Туцаковићева.
Краљична стража, пажеви, ловци.						

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. „Immer fesch“. Марш, од Ајленберга. — 2. „Concert-Ouverture“, од Проха. — 3. „Ein Tag in Tirol.“ Characterstück, од Ајленберга. — 4. „Frühlings-Idylle“, од Фишера. — 5. „Järfahrten“. Потпурни, од Роснера.

 У новом оделу, које је нарочито за овај комад зготовљено.

У суботу 9. (21.) марта: „Кир Јања“. Шаљива игра у 3 чина, написао Ј. С. Поповић. — Пре тога: „Партија Никета“. Шаљива игра у 1. чину, по Мајеру и Фурнијеру, превео Ф. Оберкнегевић.

Умољавају се лепо све поштоване госпође и госпођице, да би изволели без шемира седити на својим седиштима у паркету и партеру.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Болују: М. Николић, Ђ. Душановићка, Д. Васиљевићка.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.